

Dukrét Géza

FARSANGI SZOKÁSOK HEGYKÖZTÓTELEKEN

Bár a farsangi időszak január 6-án, vízkeresztkor kezdődik a farsang kihirdetésével, s egészen hamvazószerdáig, a nagyobbik kezdetéig tart, a Hegyköz néhány falujában, mint Tóteleken is, valójában csak 3 napot tartott: farsangvasárnapon, farsanghétfőn és húshagyókedden. Sok faluban a hamvazószerdát követő napon, az egynapos böjt után a böjtöt felfüggesztették, hogy a farsangi maradékot elfogyaszthassák. Ennek a napnak *zabáló-*, *torkos-* vagy *tozódóscsüörtök* a neve. Tóteleken *kővércsüörtöknek* nevezték. Itt utoljára a 80-as évek elején tartottak farsangot, melynek fő szervezője, lelke a tanítónéni volt.

A farsang már szombaton délután megkezdődött. Az asszonyok süttöttek-főztek farsangi ételeket három napra: húslevest, töltöttkáposztát, kocsonyát és farsangi fánkot. Ezek egy ház asztaláról sem hiányoztak. Szombat délután elindult a hírhordó szekér. A lovakat, az ostort tarka papírszalagokkal díszítették. A legények, amennyien csak a szekérre felfértek, nagy papírsákóval, plakátokkal voltak felszerelve. Egyik dobolt, másik dudált, a többiek kurjongattak, a lovak nyakában csengők csilingeltek. Ahol sok népet láttak, megálltak, és vicces kiabálások, rigmusok mellett adták hírül a farsangi multságokat:

*Azt dobolták Szentesen,
aki fázik, reszkessen.
Aki miránk haragszik,
dögöt egyen tavaszig,
azután meg egeret,
míg a szeme kimered.
Aki máma búsul,
elibünk ne álljon,
mert elhúzzuk a nótáját
a farsangi bálon.
Tovább nem mondom.
Egy szó mint száz,
a farsangon jó szórakozást.
Ne sajnálja azt a pár lejt senki,
mert megéri.
Estére a színpadon
A gyimesi vadvirágot megtekintheti.*

Szombaton este megkezdődik a *szerepes bál*. Más szóval szombat este vidám műsort, esetleg színdarabot mutattak be, melyet a tanítónéni

tanított be, főleg a fiatalságnak. A rigmus utolsó sora is erre utal. Ezen a bálon mindenki ott volt. Az asszonyok fánkot, az emberek egy-egy demizson bort vittek, s mikor megéheztek, ettek, ittak. Az utóbbi időben tombolát, cukrásztésztát árultak, valamint sört sorsoltak ki.

A farsangot mindenki névnapjának tartották - úgy mondták viccesen: a *bolondok napja*. Ha két ember találkozott, így köszöntötték egymást: „*Sok nevünk napját éljük, testvér!*” Azt mondták egymásnak: „*Most ünnepelj, testvér, mert ha farsangkor dolgozol, akkor aratáskor beteg leszel és kiráz a hideg.*”

Vasárnap délután az iskolások szerepeltek, melyet gyermekbál követte. Este folytatódott a felnőttek báljával, mely hajnalig tartott. Ekkor a legények elindultak a zenészekkel együtt a faluba, a lányos házak elé éjjelizenét adni, elsősorban azoknál, akikkel együtt mulattak az éj folyamán. A nótaszóra a házigazda felkelt és lámpát gyújtott.

Ekkor az utcáról mindenki bement, a házigazda pedig pálinkával, kolbásszal, szalonnával, sonkával, majd borral kínálta a vendégeket. És így mentek végig a falun. Ez azt jelentette, hogy amelyik leány elfogadta a legény szerenádját, az már a jövő farsangra menyecske lett.

Hétfőn délfelé újra összegyűltek a *tél temetésére*. A lótartó gazdák befogták a lovakat a szekérbe vagy a csengettyús szánba. A lányok felültek a szekerekre (szánokra), a legények egy része lovakon, bő ujjú ingben, hóféhér nadrágban, papírszalagokkal és csengőkkel felszerelve haladt a szekerek mellett, a többi legény pedig összefogózva a szekerek mögött. Leghátul a cigányok mentek zeneszóval, nagy kurjongatások mellett. Egy legényt felöltöztettek öregembernek, s egy lócára fektették, melyet vagy szekéren, vagy targoncával körülhordtak a faluban. Egy-egy sarkon megálltak, a kántor elprédikálta a telet, hogy a farsanggal véget ér, el kell temetni, majd a fiatalok elkezdtek táncolni és énekelni. Majd mentek tovább, miközben énekeltek:

*Végigmentem a tóteleki nagy utcán,
kétfelőlről hajlik rám a tulipán.
Közepéből szakasztottam egy virágot-virágot,
szeretőmre senki ne tartson számot.*

*Végigmentem a tóteleki nagy utcán,
betekintek kisangyalom ablakán.
Éppen akkor vetette meg az ágyat, az ágyat,
háromágú rozmaringgal septe ki a házat.*

*Végigmentem a tóteleki temetőn,
elvesztettem a piros bársony zsebkendőm.
Aki azt a zsebkendőt megtalálja-találja,
harminchárom páros csók lesz az ára.*

*Réten, réten, sej a tóteleki réten,
elvesztettem a zsebbe való késem,
késem után a karikagyűrűmet,
azt sajnálom, nem a régi szeretőmet.*

*Szagos a rozmaring, szagos a rozmaring,
földre hajlik az ága.
Gyere, kisangyalom, kedves kisangyalom,
ülj az árnyékába.
Nem ülök, nem ülök én az árnyékába,
vasaltas a ruhám, megver a jó anyám máma.*

Azok a legények, akiknek nem fogadták el az éjjelizenéjét, mikor az illető házhoz értek, a következőket énekelték:

*Amerre én járok, amerre én járok, még a fák is sírnak,
gyenge ágaikról, gyenge ágaikról a levelek hullnak.
Hulljatok, levelek, rejtsetek el engem,
mert akit szerettem, mást szeret, nem engem.*

Ezután a szekerekhez kötött fatuskót leoldották, majd odaláncolták az utcaajtóhoz, közben nagy kurjongatások között kiabálták:

*Akinek van vénleánya,
hajtsa ki a gulyára!*

Hétfőn délután zenés gyermekbál következett, amelyre azok a gyermekek is eljöttek, akik már rég elköltöztek a faluból. A zenészek ugyanúgy játszottak, mint a felnőttek bálján. A gyermekbál 8 óráig tartott, ezt követte a felnőttek bálja.

Kedd este az asszonyok bálja következett, ahol mókás menyecskek megtartották a „kendervetést”. Először készítettek egy szalmával kitöltött rongybábut. Este 9–10 óra felé, amikor a legjavában táncoltak, vagy 10 asszony bevonult a mulatozók közé. Elöl ment a főnök, aki vitte a bábut. Az egyik vetette a kendert: mindenféle magot szórt szét, lehetőleg úgy, hogy az a bámészkodó közönség szemébe, hajába hulljon. Utána elgerebelte. Jó hosszú rózsafát vagy tövises akácágat húzott, viccesen *salapált*, utána meglocsolta csuporral, s közben, akit lehetett, szembe spriccolt. Majd körbeálltak, táncoltak, s nagyokat ugrottak,

miközben kiabálták: „*Ilyen nagyra nőjön a kendtek kendere, ni!*” Aztán ha a nyáron valakinek apró maradt a kendere, így szólongatták: „*Hej, te nem ugrottál, látod, elég nagyot farsangon.*” Majd vig mulatozás közben elérkezett az éjféli. Ekkor meghúzták a harangokat, annak jeléül, hogy véget ért a farsang és kezdődik a nagyböjt. Elhallgatott a zenekar, fogták a bábút, amely a telet jelképezte, és elvitték a legközelebbi folyóhoz vagy tóhoz és beledobták, hogy úgy menjen el a tél, ahogy a víz elviszi a bábút, és jöjjön a tavasz. Utána nagy csendesen hazamentek.

Hamvazószerdán nem ettek semmit. Hamvazószerda a katolikus vallású lakosságnál szigorú böjti nap volt. Neve onnan származik, hogy az őskeresztények vezeklésként hamut szórtak a fejükre, majd – egyházi szertartásként – a XII. századtól általánossá vált a hamvazkodás.

Hamvazószerdát kövércsütörtök követte. Ezen a napon minden, farsangról megmaradt húsos ételt elfogyasztottak. Utána az asszonyok kimosták szódával a fazekakat, és 6 hétig nem fogyasztottak semmiféle zsíros vagy húsos ételt. Amikor eljött a húsvét, először sonkát főztek, és elvitték a templomba megszenteltetni, hogy a hosszú böjt után ne betegedjenek meg.

Adatközlő: Formittág Teréz (48)

A gyűjtés ideje: 1982